آموزش کامل خط نستعلیق

چکیده‌ای از کتاب:

اسرار نستعلیق

سید مهدی محمودی

محمودی، مهدی
آموزش کامل خط نستعلیق: چکیده‌ای از کتاب اسرار نستعلیق/ مهدی محمودی.— ورامین:
۹۶ ص.: مصور (رنگی).
ISBN 964-90656-6-0
فهرستنویسی بر اساس اطلاعات فیپا.
کتاب حاضر چکیده کتاب "رموز خوشنویسی، یا، اسرار نستعلیق" است.
چاپ قبلی: صبح صادق؛ ۱۳۷۹.
۱.خط نستعلیق -- راهنمای آموزشی. ۲.خوشنویسی -- راهنمای آموزشی. الف.عنوان. ب.عنوان: چکیده‌ای از کتاب اسرار نستعلیق. ج.عنوان: رموز خوشنویسی. یا. اسرار نستعلیق. برگزیده. د.عنوان: اسرار نستعلیق. برگزیده.

NK۳۶۳۹/۳م۲۳ف   فا ۷۴۵/۶۱۹

کتابخانه‌ملی‌ایران   م۸۰-۳۵۵۸
محل نگهداری:

آموزش کامل خط نستعلیق

تألیف و تحریر : سید مهدی محمودی
[illegible] : ″ ″ ″ ″
طراحی تصاویر : [illegible]
ناشر : مؤلف
فیلم و زینک : [illegible]
چاپ و صحافی : [illegible]
تیراژ : ۵۰۰۰
چاپ اول : بهار ۱۳۷۹
چاپ پنجم : پائیز ۱۳۸٤
قیمت : ۱۲۰۰ تومان

آدرس مؤلف : ورامین، [illegible] ۰۹۱۲۱۹۱۵٦٦۲

فهرست مطالب

بسم الله الرحمن الرحیم

سپاس جمیل بی انباز را که عرش زرین هنر در نهاد آدمیان نهاد تا درخت طوبای عشق را به خرمی بر مزرعه جان نشاند و میوه حلو وصال را به کام دل بچشاند.

مزرع جان به عشق و مهر آذین بند　　تا دلت کام وصل او بچشد

کریم بنده نوازی که به مجد خویش همای توفیق را در آسمان آبی مهر طیران بخشید تا ظل عطای کریمانه خود را مدد بی حساب دهد و به جام تشنه جانها می طهور ناب دهد.

می طهور معرفتش گر نصیب کس گردد　　کویر تشنه جان گلستان عشق شود

اما حکایت تدوین این دفتر چنین است که چون کتاب اسرار نستعلیق مورد استقبال چشمگیر هنرجویان خوشنویسی قرار گرفته و بسیاری از دوستان هنرمند مرا مورد الطاف و مراحم خود قرار دادند، لهذا برخی از علاقمندان پیشنهاد ارائه مختصری از آن مجموعه مطول را دادند تا هم ابتیاع آن بر همگان بخصوص دانش آموزان میسر گردد و هم اهم مطالب مطروحه در حجم کمتری با حذف زوائد و رفع نواقص عرضه گردد.

شکر خداوند متعال را که علیرغم کثرت مشاغل، توفیق تنظیم این دفتر را که چکیده ای است از آنچه در کتاب اسرار نستعلیق به تفصیل آمده عنایت فرمود، امید که این تلاش مقبول حضرت حق جلت عظمته گردد و طالبان خط شیرین و مستحکم نستعلیق را راهگشایی شایسته باشد و دعای خیر راقم این سطور را ره توشه آخرت باشد.

بپایان میرسد هر دفتری لیک　　ندارد انتهایی دفتر عشق

و ما توفیقی الا بالله العلی العظیم

سید مهدی محمودی

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین الرحمن الرحیم

مالک یوم الدین ایاک نعبد

و ایاک نستعین اهدنا الصراط المستقیم

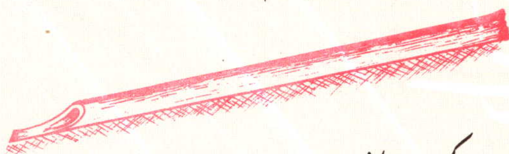
صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب

علیهم و لا الضالین

محمود ۷۶

لوازم خوشنویسی

۱- قلم نی : بهترین قلم در اندازه‌های مشق و کتابت قلم دزفولی است و در اندازه‌های بزرگ قلمهای خیزران شمالی نیز مناسب است . برای مبتدیان قلم به قطر مداد مناسب است .

۲- مرکب :

بهترین مرکب، مرکبِ مشکیِ سنتیِ مات و روان است که بصورت مایع در بازار موجود است و جوهرهای خودنویس اصلاً مناسب نیست .

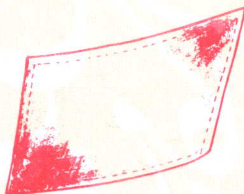

۳- دوات و لیقه : دوات «مرکبدان» بهتر است پلاستیکی نباشد و دارای دربِ گشاد و از نظر اندازه متناسب با اندازه قلم باشد . ظرفهای کرم برای این منظور مناسب است .

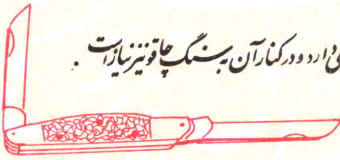
لیقه : نخ ابریشم است که برای تنظیم اندازه مرکّبِ قلم در دوات میگذارند . پنبه و ابر و سایر نخها مناسب نیست .

۴- کاغذ : بهترین کاغذ، گلاسه‌های مات است امّا برای مبتدیان کاغذهای تحریر نرم صاف مناسبتر است .

۵- زیردستی : زیردستی یا زیرمشقی وسیله‌ای است که کاغذ را روی آن میگذارند و باید دارای سطحی صاف و بدون شیار بوده و نرم و قابل انعطاف باشد .

۶- چاقوی قلمتراش : چاقوی مخصوص قلمتراشی شکل خاصی دارد و در کنار آن به سنگ چاقو نیز نیاز است .

۷- قطزن : وسیله‌ای است که قلم را روی آن میگذارند و قط میزنند

قط‌زن باید سخت و محکم و هموار و صیقلی باشد و روی آن کمی مدوّر و زیر آن کاملاً مسطح و صاف باشد .

شیوه قلم تراشی

قلمتراشی ۵ مرحله دارد .

مرحله ۱ : (فتح) برداشتن روی قلم که به میدان قلم معروف است . ◆ قلم را از طرف نازکتر آن باید تراشید .

مرحله ۲ : نحت ، گرفتن پهلوهای قلم به طور مساوی است و مقدار پهلوگیری قلم وابسته به اندازه دلخواه سر قلم است .

مرحله ۳ : گرفتن پوسته نازکی است از پشت قلم جهت رفع چربی قلم و ذخیره سازی مرکب و یکنواختی قطر سر قلم . (ناخن گذاری)

مرحله ۴ : (قط) قلم را روی قط‌زن قرار داده و چاقو را مایل به سمت راست قرار داده و سپس با فشار بر چاقو قط انجام میگیرد .

مرحله ۵ : (شق) ، عبارتست از ایجاد شکاف در وسط زبانه قلم که به آن فاق میگویند . فاق در قلمهای کوچک نباید زده و در قلمهای شقی هم نیاز چندانی به فاق نیست بخصوص برای مبتدیان ، پس فاق فقط در قلمهای جلی و درشت نیاز است .

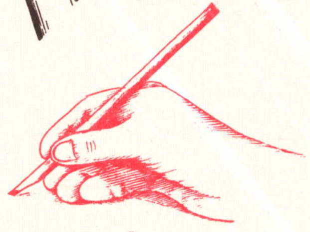

حالاتِ کاربُردِ قلم

درخطِ نستعلیق از حالتهای مختلف قلم استفاده میشود . بعضی حرکات با تمام قلم انجام میشود مثل : بـ . ں ، ما ، وبعضی با نیم قلم انجام میشود مثل : ـسـ ـہ ـمـ ـحـ وبعضی با ۲/۳ یا ۳/۴ قلم میباشد مثل زیر صـ وبعضی با نوک قلم است مثل ابتدای حـ .

روشِ قلم بدست گرفتن

شیوه بدست گرفتن قلم همانند بدست گرفتن خودکار است به اینصورت که قلم در وَسط دو انگشت سبّابه و ابهام قرار گرفته و به انگشتِ وُسطی تکیه می کند .

طریقهٔ نشستن :

نشستن بر صندلی و گذاشتن زیردستی بر روی میز یا بر روی پا مطلوب است امّا شاید بهترین روش همانا نشستن بر رویِ زمین باشد به طریقی که در تصویرِ مقابل مشاهده می کنید .

فاصله چشم تا صفحه کاغذ :

در قلم کتابت فاصله حدُود ۲۵ سانتیمتر و در قلم مشقی حدُود ۳۰ تا ۳۵ سانتیمتر و در قلمهایِ جلی و کتیبه حدودِ ۴۰ تا ۵۰ سانتیمتر یا بیشتر میتواند باشد .

کرسی حروف و کلمات

کرسی حروف و کلمات عبارتست از جایگاه حروف و کلمات نسبت به خط زمینه .

خط زمینه — ا س م د ر ن

همه حروف و کلمات باید روی خط زمینه قرار بگیرند جز در ۴ مورد .

ن

۱- دوایر : ۱٫۵ نقطه از خط زمینه پائین بیایند . ن س ص ل ع ح ق ی

۲- میم : دُم میم همیشه زیر خط زمینه قرار میگیرد . م بم عم سم عسم علمهم

۳- رِشه شمشیری : حدود یک نقطه زیر خط زمینه قرار میگیرد . بر سر عمر حسر فر ببر

۴- الف : روی خط زمینه یا بالاتر یا پائین تر از آن قرار میگیرد . ابر انجم باران

روی خط — زیر خط — بالای خط

جایگاه حروف در خط زمینه :

خط زمینه — ا ب ح د ر س ص ط ع ف

خط زمینه — ق ک ل م ن و ه ی ے

فاصله بین حروف و کلمات

رعایت فاصله بین حروف و کلمات و یکنواختی آن تعیین کننده زیبایی خط است . پس بنابراین باید دو چیز را در نظر گرفت «

۱ـ رعایت فاصله ۲ـ یکنواختی فاصله .

فاصله بین حروف و کلمات هم کرسی :

کلمات و حروفی که در یک کرسی در پی هم میآیند حدود یک نقطه همان قلم با هم فاصله دارند .

بد و نیک ماند ز ما یادگار

اگر انتهای کلمه قبل یا ابتدای کلمه بعد نازکی و ضعف باشد تا حد اتصال میتوانند به هم نزدیک شوند . سرم ل سر

فاصله بین حروف و کلمات سوار شده :

اگر دو حرف یا دو کلمه کشیده بر هم سوار شوند از یک نقطه نزدیکتر و از یک و نیم نقطه دورتر نباید باشند .

ی عبسمی هم بسمی علی ب سبا

امّا اگر کلمات یا حروف غیر کشیده روی هم قرار بگیرند حدود یک نقطه با هم فاصله دارند . سبا فی جام

چند تجربه

تجربه ۱ : برای تمرین اندازه‌های حروف در ابتدا آن اندازه معین را مین دو خط موازی قرار دهید و سپس در وسط آن دو خط تمرین کنید .

تجربه ۲ : برای دستیابی به رموز کلمات و زوایای حرکات میتوانید از کاغذهای گلاسه خیلی نازک یا ورقهای پوستی مناسب و کالک یا از پلاستیکهای شفاف ضخیم که با مالیدن پودر بچه بر سطح آن مرکب پذیر میشود استفاده کرده و آنرا بر روی سرمشق بگذارید و سپس با قلمی به اندازه قلم سرمشق از روی کلمات بنویسید و در این کار وسواس و دقت و حوصله را فراموش نکنید .

تجربه ۳ : برای عیب یابی خط خود ابتدا کلمه مورد نظر را با قلمی به اندازه قلم سرمشق بنویسید و پس آنرا بر خط سرمشق منطبق کرده و مقابل نور بگیرید و با دقت عیبهای خط خود را جستجو کنید و اگر از کاغذهای شفاف یا گلاسه‌های نازک استفاده کنید این کار آسانتر صورت میگیرد

تجربه ۴ : بسیاری از کلمات از دو یا چند حرکت مستقل پدید آمده اند مثل کلمه «کلید» که از کا + سد تشکیل شده است ، بنابراین برای تمرین این کلمات بهتر است آن حرکات مستقل جداگانه تمرین شود و پس از اتصال آنها به یکدیگر کلمه مورد نظر شکل میگیرد

ما + مد = ملد ما + سد = ملسد ما + ر = ملر ما + سو = ملسو ما + سب = ملسب

تجربه ۵ : طریقه صحیح نشستن و قلم بدست گرفتن را رعایت کرده و فاصله چشم تا کاغذ را کنترل کنید و صفحه کاغذ را کاملا مقابل صورت بگیرید

تجربه ۶ : در انتخاب استاد پخته و ماهر نهایت دقت را بکنید و پس از انتخاب تا پایان با او باشید و استاد عوض نکنید مگر بعد از رسیدن به مرحله تشخص

تجربه ۷ : در کنار مشق عملی به مشق نظری اهتمام ورزید و به خط استادان زیاد بنگرید و در این راه خود را مبهوت و متحیر در آثار بزرگان نکنید

آموزش مفردات نستعلیق

ا ب ح د

ر س ص ط

ع ف ق

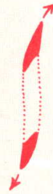
ک ک ل م

ن و ه ی ے

الف : سه ویژگی دارد .

با تمامِ قلم نوشته میشود .

۱- نسبت به خط عمودی کمی مایل است .

۲- بالای آن به سمت راست و پائین آن به سمت چپ مایل است .

۳- ارتفاع آن سه نقطه است مگر اینکه در بالا یا زیر کلمه قرار گیرد که در آنصورت کوتاهتر میشود .

امین ار اسحا

الف متّصل، در آخر کلمه :

تمام اشکال الف با تمامِ قلم نوشته میشوند .

شکل اوّل : ها

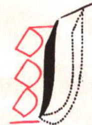

ها

شکل دوّم : ا

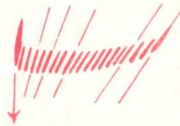
لا اسحلا طلا بلا فلا احلا معلا بلا الملا سلا

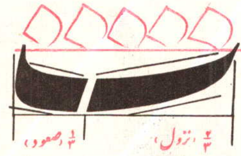

شکل سوّم : ا

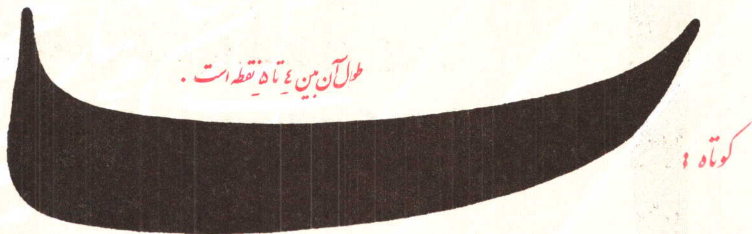
مسحا محنا سنا ها ساکا کمسها حا ما سا فا حا صحکا کسحکا

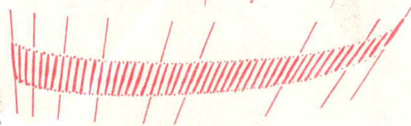

در انتهای ـــ سرقلم بحالت عمودی قرار میگیرد .

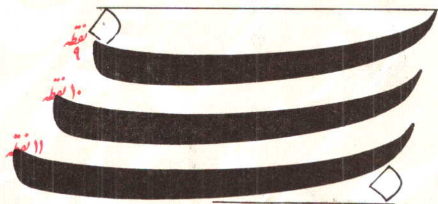

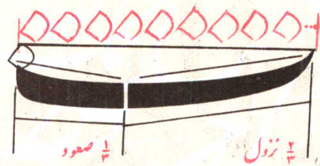
کوتاه :

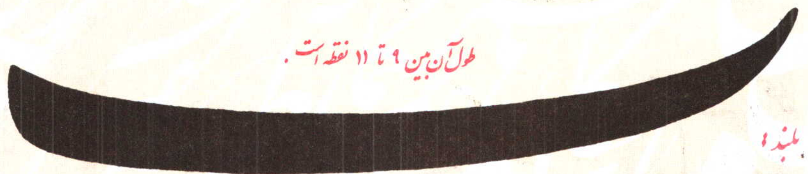
« به چرخش سرقلم دقت کنید »

* برای اجرای ـــ بلند و سایر کشیده ها، باید نفس را حبس کرد تا دست لرزش نداشته باشد .

بلند :

پ ت ب متصل در اوّل کلمه :

تذکّر مهمّ :

ن و ی در اوّل و وسط کلمه، همانندِ پ ت ب به صورت دندانه نوشته میشوند و آنچه در مورد پ ت ب در اوّل و وسط کلمه گفته میشود در مورد ن و ی نیز صدق میکند .

شکل اوّل :

این شکل با تمام قلم نوشته میشود امّا سرِ قلم مایلتر قرار میگیرد تا ضخیم نگردد .

شکل دوّم :

با تمام قلم

❖ اگر این شکل قبل از کشیده قرار بگیرد، قدری بلندتر و مایل نوشته میشود .

شکل سوم : با تمام قلم

گی گی گو این شکل مشترک بین دندانه و گ است .

شکل چهارم : با نیم قلم نوشته میشود .

شکل پنجم : با نیم قلم نوشته می شود و شبیه ابتدای ی است

شکل ششم : با حرکت تمام قلم به پهلو انجام میشود .

شکل هفتم : (با تمام قلم)

گودی درست راست است

شکل هشتم : (با نیم قلم)

شکل نهم : با نیم قلم نوشته میشود .

شکل دهم : با نیم قلم نوشته میشود .

شکل یازدهم : با نیم قلم

به سمت بالا شیب دارد

شکل دوازدهم : با نیم قلم

به سمت پایین شیب دارد

شکل سیزدهم : با نیم قلم

پ ث ب (ن و ی) متصل، در وسط کلمه :

شکل اوّل : دندانه گرد (شاخص)

با تمام قلم یا ۲/۳ قلم نوشته میشود.

* برای تفکیک بین دندانه های متوالی از این دندانه استفاده میشود.

شکل دوم : س (دندانه موجی ﺳﺴﺴ) بانیم قلم نوشته میشود »

دارای سه اندازهٔ کوتاه، بلند و متوسط است.

کوتاه :

ساما سا مسا عسا لسا لسا محص محط لیف العع لیقه فلک حطه سو منو لی فل لکسد صسو صو مسه مسعه حسد حسه صسی فسه حسد فسا

متوسط :

لسا سس مسا علک کت فسا حسد بلس

بلند :

لسد حسم سکه حسم مسه فسد علم

شکل سوم : س بانیم قلم نوشته میشود.

فیها سهی لهم مسح لکسم حما مسم لسد الکسم محد مسم سحر لمد سحر سح حسم سحر عسه سهی علهم سحر حسی عها حی کهی

شکل چهارم : با ¾ قلم نوشته میشود . اگر بعد از دندانه کشیده باشد این شکل بزرگتر نوشته میشود .

شکل پنجم : با تمام قلم نوشته میشود .

شکل ششم : با تمام قلم ،

ب پ ت ث متصل در آخر کلمه :

کاملاً همانند ب جدا است و دارای دو اندازه کوتاه و بلند است .

اتّصال حروف به بَ تَ پَ ثَ

اتّصال حروف به بَ تَ پَ ثَ به سه شکل انجام میشود. ۱ـ ۲ـ ۳ـ

هر سه شکل با نیم قلم است

شکل اوّل :

ملك علك سك ملك كك فك عك فك سك

شکل دوّم :

هلال طك مطك حك سحك حك عك سك سحك لسك لعك هك عك مك صعك

شکل سوّم :

این شکل با نیم و نوکِ قلم انجام میشود. ۱ ۲

معصك صحك عصمك طك سحك محبك هسك لعك صك سك گفك مك عك جهك حك

حرکت «۱» حرکت «۲» حرکت «۳»

با نیم قلم با نوک قلم با تمام قلم

این حرکت با نوک قلم است

«ح» متّصل، در اوّل کلمه:

شکل اوّل: «ح ابرویی»

(با نیم قلم نوشته میشود)

حم حمح حمح حمدحی حما حمد حمید حمم حم حمی حمی

شکل دوّم : ح شبیه ابروی خشمگین است با نیم قلم نوشته میشود.

این شکل اگر به کشیده متصل شود کمی بزرگتر است

۲،۵ نقطه

شکل سوّم : ح (ح لاک پشتی)

(۱) بانوک قلم

(۲) با نیم قلم

(۳) با تمام قلم

شکل چهارم : ح (ح موشی)

(۱) با نیم قلم

(۲) با نیم و ½ قلم

(۳) با تمام قلم

ح متصل، در وسطِ کلمه :

شکل اوّل : با نیم قلم نوشته میشود.

سحر محمد مجح صحما صحر یحم یحمر گلحه کحما فحی یحمد صحی سحر

شکل دوّم : با نیم قلم نوشته میشود.

محمد محب محا لحد محس سحلا فحل یحکه یحکم محک فحد یحیم یحکر کالحه یحکو سحم یحکم یحسه سحر سحد یحد

ح متصل در آخرِ کلمه :

کاملاً همانند حَ جداست، فقط حرکت زایدِ سرِ حَ را ندارد.

مدح کح فح مح سح هح

د :

با تمام قلم — با نوک و نیم قلم

شکل اوّل : د

شکل دوّم : د

۱ ۲

« دال نگاری »

د ر

د : متّصل در آخر کلمه :

شکل اوّل : د با نوک یا نیم قلم اجرا میشود .

محمد

مد سد لد قد عد مهد حار حد محمد لحد لعد بار بد

سد بد حد سجد

بالاتر از زیر کشیده است

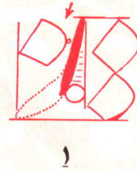
شکل دوّم : د با تمام قلم — خوشنویسان نستعلیق در قدیم الایام از این شکل استفاده میکردند

سد شده حد جده بعد بعده

شکل اوّل : ر رأ مرغی

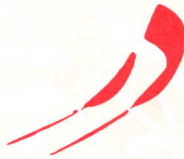
حرکت اوّل با تمام قلم است و قلم با پهلو حرکت می کند .

حرکت دوم با نیم و نوک قلم اجرا میشود .

شکل دوم : ر راء خنجری با حرکت قلم به پهلو و پرتاب آن انجام میشود .

زنهٔ کاملاً در موازات «د» قرار میگیرد .

بها خا بازا پاشا بهرو رسید رفتم آرزو را درس درم

ر متصل در آخر کلمه : بر

شکل اول : (راه مرغی) شبیه تر جداست و با نیم و نوک قلم انجام میشود.

بر ـ پر ـ تر ـ ثر ـ نر ـ کر ـ لر ـ سکر ـ فر ـ پر ـ خر ـ مکر

شکل دوم : (راه شیری) حرکت قلم بپهلو

با تمام قلم نوشته میشود به اینصورت که قلم با پهلو حرکت میکند.

ر ـ مر ـ صبر ـ هر ـ فر ـ مهر ـ فر ـ سمر ـ سر ـ عمر ـ حمر ـ بصر ـ سفر ـ جبر ـ سپر ـ سحر ـ فخر ـ سحر ـ چر

شکل سوم : «راه خنجری»

با حرکت قلم به پهلو یا نیم قلم انجام میشود.

هر ـ عر ـ حر ـ فر ـ سر ـ مر ـ هر

۱ باتمام قلم — ۲ بانوک قلم — ۳ باتمام قلم

دندانهٔ دوم پایین‌تر از دندانهٔ اول است.

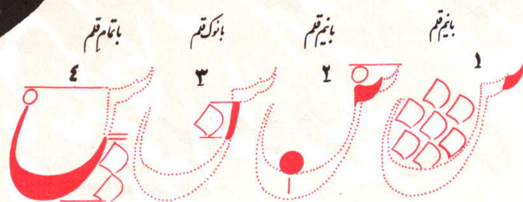
نزول

صعود

قسمت اول

قسمت دوم

۱ بانیم قلم — ۲ بانیم قلم — ۳ بانوک قلم — ۴ باتمام قلم

دندانه‌های س ش

دندانهٔ اوّل :

سد

شکل اوّل : (دندانهٔ شانه‌ای) با نیم قلم

سحو ساسی اسو سد سی سست سحد سم

شکل دوّم : (با نیم قلم)

سسه سسس سس سس سر

دندانه دوّم :

سعی

شکل اوّل : (دندانهٔ شانه‌ای) با نیم قلم

سو سصت سعم مسق سف سعا اسو عسق وسعو

شکل دوّم : با نیم قلم

هسا هسی سسم سست وهسته سته لسد سم

شکل سوم : دندانه موجی (شبیه موج دریاست)

سه سه یه ئس فس لسس ئس ئسم عسو ئر

دندانه سوم :

شکل اول : (با تمام قلم نوشته میشود) سر مسر حسر فسر عسر

شکل دوم : (دندانه شانه‌ای) «با نیم قلم»

سف سو سعه سعی سهو عسق حسن سعد سعی

شکل سوم : (دندانه شاخص یا دندانه گرد)

با ⅔ تا تمام قلم نوشته میشود . نشست گشت ششش نشسته نشستگاه شسی ششم

شکل چهارم : سـ با نیم قلم

سا سا سه سما سح سد لمسعم

شکل پنجم : سـ (با نیم قلم)

سا سد سـ سو سک مسا سل سلا سسه

شکل ششم : سـ (با نیم قلم)

سی سه سی کی حسی سه سم س سه

شکل هفتم : س (با نیم قلم)

کس بس مس س

شکل هشتم : سـ با نیم قلم

سحر فسح سهد مسهد سحا سمو حسمی سم سهر سهی سحد مسح سهر مسمی فسح

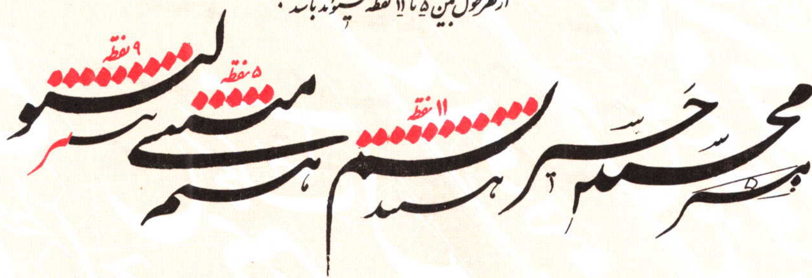
سِ مُتّصل، در اوّل کلمه :

کاملاً همانند کشیدهٔ سِ جداست با همان خصوصیات .

سِ مُتّصل، در وَسط کلمه :

از نظر طول بین ۵ تا ۱۱ نقطه میتواند باشد .

اگر بعد از کشیده دندانه باشد انتهای کشیده یک دندانه محسوب میشود و لذا اگر بعد از کشیده حرفِ سِ باشد، انتهای کشیده، دندانه اوّل سِ محسوب میشود .

سـ متّصل در آخر کلمه :

دایره آن مانند دایرهٔ سـ جدا است و کشیدهٔ آن همانند کشیدهٔ متصل وسط کلمه است .

بکس عبس بلس جس فلس

ارتفاع کشیده (در اوّل و وسط و آخر کلمه) تابع طول آن است بدینصورت که هرچه طول کشیده بیشتر باشد ارتفاع آن نیز بیشتر میشود .

	۱۱ نقطه	۹ نقطه	۷ نقطه
در اوّل کلمه ←	سـمد	سـمد	سـمد
در وسط کلمه ←	بسمد	بسمد	بسمد
در آخر کلمه ←	بس	بس	بس

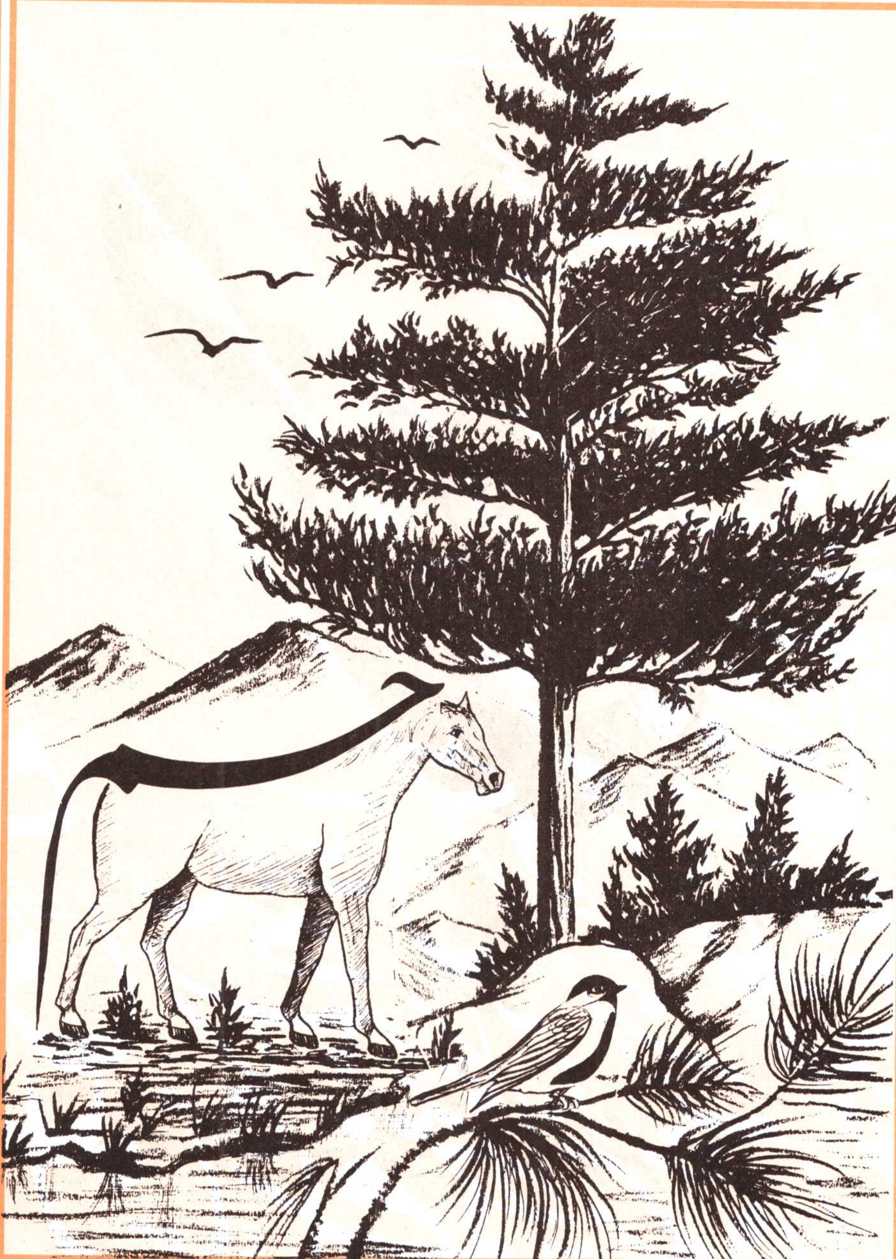
کشیده ها دارای دو بخش صعود و نزول هستند که باید باهم متناسب بوده و جوابگوی هم باشند .

نزول

صعود

سمه

طریقهٔ قلمگذاری و چرخش قلم در کشیده ها خیلی مهم است ← « دقت کنید » ←

بانیم قلم　　با ۲/۳ قلم　　بانوک قلم　　باتمام قلم

ص متّصل در اوّل و وسط کلمه :

شکل اوّل : صـ　بانیم قلم　با ۲/۳ قلم نوشته میشود ، مگر قبل از « ر » که باتمام قلم است .

صـ صحیفه صحیح مصحف صحه نصر مصر صمیمه صر صمیم صهر صمد صهر صها صحیح صی صر

شکل دوم : ص با نیم قلم ۱ ۲ با ۳/۴ قلم

صا صبر صله صلی مصو صعمی صم مصطفی صف صع صعه مصن صعه

صص صله صعد صلو صلا مصد صنم محصل صنو صبح صر مصص

مصنف صنف صبه حصه صبح مصا صنو صطه صطلا اصل صلو صد حصی وصه

حرکت دوم این شکل قبل از کشیده‌ها کمی بلندتر و با ۲/۳ قلم نوشته میشود.

صد صم صم صح گا صم صد

ص متصل در آخر کلمه :

کاملاً همانند ص جداست.

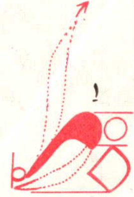
مصّ محصص عص مسحص مص فض مصّ

با نیم قلم — با نیم و نوک قلم یا حرکتِ تمام قلم به پهلو — با تمام قلم

ط متّصل، در اوّل و وسط کلمه:

حرکتِ اوّل و سوّم همیشه به یک شکل است
امّا حرکتِ دوّم بلحاظ اتّصال به حرف بعد، اشکال مختلفی دارد.

شکل اوّل: ط (با تمام قلم) حطا طا مطد طد طک طکم مطلب طلا

شکل دوّم: ط (با نیم قلم) ط حط فط مط

شکل سوم : ط «با ۱/۳ قلم»

طب طرب طر طع طعنه طعر طف طهر عطیه طفه مطق طها طو طکم طو

شکل چهارم : ط با تمام قلم

ظر مطر طر فطر عطر سطر

شکل پنجم : ط «با ۱/۳ قلم»

مطمس حطم طمد مطهر طها طحو طمه طحا

شکل ششم : ط با ۱/۲ قلم

غلط کا سمط کلم طط طص سطکا

شکل هفتم : طه با ۲/۳ قلم

«با تمام قلم»

طم طر عطم طها مطحک طحک طها طح سطم طمی طی

شکل هشتم : با ۳/۴ قلم

قبل از ن با دور کمتری نوشته میشود .

و قبل از کشیده کمی بلندتر و گودتر نوشته میشود .

طن

طسعب حصد

طما طس صا حطت طسو طعع طما مطسو طسم طعی

شکل نهم : (با ۱/۲ قلم)

طهو طهر طما مطهر

شکل دهم : با تمام قلم

عطس عطر طسما عظما طلعی

ط متّصل در آخر کلمه :

کاملاً همانند ط جدا است .

محیط حط شط لحط خط فحط مسحط

سرِ ع شبیه عدد ۶ است .

۶

حرکت قلم با پهلو

تمام صفحهٔ قلم

۱ با نوک قلم ۲ با پهنای قلم ۳ با نوکِ قلم ٤ با تمام قلم

ع متّصل در اوّل کلمه :

شکل اوّل : عـ (ع چهاری)

(۱) با نوک قلم (۲) با تمام قلم (۳) با تمام قلم

عد علم عک علی علا عکر عست عه علی

شکل دوّم: ع (عِ شِشی)

۱ با نوکِ قلم — ۲ با ½ قلم — ۳ با نوکِ قلم

ع متّصل، در وسط کلمه:

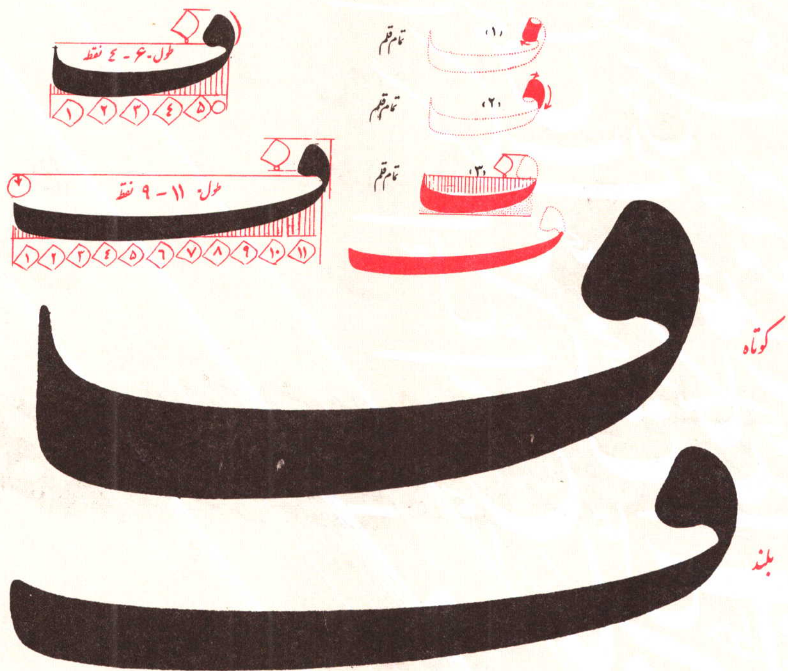
۱ با نیم قلم — ۲ با ½ قلم

ع متّصل آخر کلمه:

سرآن شبیه ع وسط است و دایره اش شبیه دایره ع جدا است.

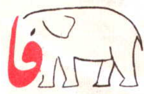
۱ با نیم قلم — ۲ با ½ قلم — ۳ با نوکِ قلم — ۴ با تمام قلم

سمع مع جمع سمع ممسع

ف متّصل، در اوّل کلمه : کاملاً همانند سرِ فِ جدا است.

ف و ق در اوّل و وسط کلمه کاملاً همانند هم هستند و فقط یک شکل دارند.

۱ باتمام قلم

۲ باتمام قلم

ف متّصل، در وسط کلمه :

ف و ق در وسط به یک شکلند .

با نیم قلم ۱

با ½ قلم ۲

حرکت سوم، ف را به حرفِ بعد وصل میکند . ۳

ف متّصل در آخر کلمه :

دارای دو اندازه کوتاه و بلند است

ترکیبی از ف وسط (ـفـ) و ب است .

۹-۱۱ نقطه

ق متّصل، در اوّل کلمه : کاملاً شبیه ف در اوّل کلمه است .

ق متّصل، در وسط کلمه : همانند ف در وسط کلمه میباشد و هیچ فرقی ندارد .

ق متّصل، در آخر کلمه : کاملاً شبیه ق جداست .

هر سه با تمام قلم
هر سه با تمام قلم
کوتاه :
بلند :
۹ تا ۱۱ نقطه
گ متّصل در اوّل کلمه :
شکل اوّل :
با تمام قلم

سکل دوّم : کا (گ گرد) با تمام قلم

کلک کلمہ کلمہ کلم کلبد

سکل سوّم : ـحـ (گ جیمی) با نیم قلم

کما گمے کملس کمل کمک

با نیم قلم　با نوک قلم　با تمام قلم　با تمام قلم

سکل چهارم : ا (گ الفی) با تمام قلم

سکل پنجم : د (گ دالی) با نیم قلم

گ متصل در وسط کلمه :

شکل اول : گا «گ نیم گرد» ۱ با نیم قلم ۲ با نیم قلم ۳ با تمام قلم

مکا کنحکا سگا عکا بکا حکا سکلک سکلی فگا سگم حکا

شکل دوم : گا «گ گرد» کاملاً همانند گ متصل به اول کلمه است (شکل اول)

مکا سگا رکا وکا بحکار کل کا بهکا حکم بهکا حکلی معکا حکک سکلی کا صحکا

شکل سوم : گا «گ الفی» با تمام قلم ۱ ۲

نگه بکه حکم مکر بکت بکر سکب حکر فکر مکطو بکر بکلو بکع بکف بکلصا سکلی بکلی

این شکل در اتصال به کشیده کمی مایل تر است و کشیده به وسط آن متصل میشود . عکس مکس بکس سکه

شکل چهارم «گ دالی»

نگر سکر مکتب نکحر نکحا لکر فکو مکتب مکی سحا مکی عکم فکر مکو بکم

گ متصل در آخر کلمه:

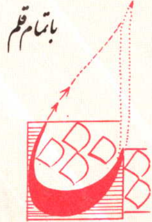
دارای دو اندازه کوتاه و بلند است که کوتاهِ آن همانند ت کوتاه، ٤ تا ٥ نقطه و بلند آن همانند ت بلند ۹ تا ۱۱ نقطه طول دارد.

ما ک گ

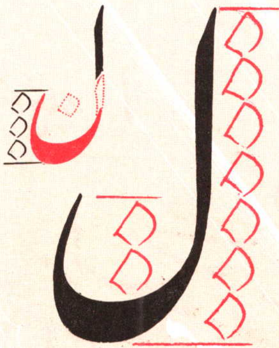
ماگ علک ماک پاک هک حک فلک هاک

حرکت اوّل ، شبیه الف   حرکت دوّم ، شبیه دایره ن

ل متّصل در اوّل کلمه :

شکل اوّل : ل   با تمام قلم

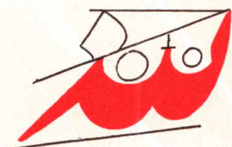
شکل دوم : ل　　با تمام قلم

شکل سوم : ل　　با تمام قلم

شکل چهارم : ل　　(ل الفی)　　با تمام قلم

شکل پنجم : ل　　(ل کمانی)　　با نیم قلم

ل متصل، در وسطِ کلمه :

شکل اوّل : با تمام قلم

شکل دوّم : (دل الفی) با تمام قلم

فلک سلسله قلعه علیه علی علم علم احلد طلس سلس کلا بلشه مجلس کلسا بولا سلی

این شکل در اتّصال به کشیده کمی مایلتر است و کشیده به وسطِ آن متّصل میشود ← سلسله

ل متّصل در آخر کلمه :

کاملاً همانند ل جدا است

اتّصال همه حروف به ل (آخر)، به یک شکل و با نیم قلم است جز کشیده ها، که با تمام قلم وصل میشوند.

صل عل بحصل فل مهل ال ملل کل عل

هر سه حرکت با تمام قلم است .

۱ ۲ ۳

۱
۲
۳
٤
۵

م متّصل در اوّل کلمه :

شکل اوّل «میم گرد» با تمام قلم ۱ ۲

مد ملک ما مس ما مکمت مک مد ملا محا ملیح مل مد مکم ملی ما

شکل دوّم : «م نقطه‌ای» با تمام قلم ۱ ۲ با نوک قلم یا حرکت قلم به پهلو انجام میشود .

مهیمه مهس مهما می محمد مسا محما مما محمد محمد مما مهمد مهج مهد محمد ممد مهد

شکل سوّم : م «م مربعی» با نیم قلم ۱ ۲ ۳

* این شکل قبل از «ر» با تمام قلم و با دو حرکت نوشته میشود.

۱ ۲ مر مه مت مسمر مسا مطا می مصر مصه مصا مسمی مسم مصح معه مس سا مع مقی معانی معی

م متصل، در وسط کلمه :

شکل اوّل : «میم مربعی» با نیم قلم ۱ ۲ ۳

بما

* این شکل قبل از «ر» با تمام قلم و دو حرکت نوشته میشود.

۱ ۲ بمر حمر همر ممر نمر همه هماسما سماسما بماهی بمت حمد صمد حمر مصالحت طمه طما مطا حمه عمه علم لمسه حمسه حمحا الموعمو محمد حمد کلمه حمعم همه هماحمی

شکل دوّم : «میم گرد» با تمام قلم ۱ ۲

سمک یمکی حمل سمد بماسما محمد کمک حملاکمل کمامل کملس بما کلمه همه حمی

شکل سوّم : با تمام قلم ۱ ۲

عمر حسم حسمد عمر عمر حسم عمر حسمها عرهم

م متّصل در آخر کلمه :

شکل اوّل : م کاملاً همانند میم جدا است .

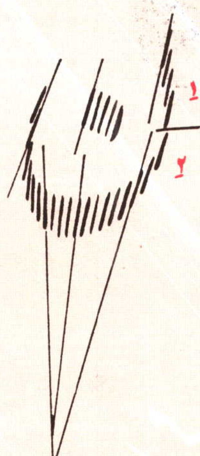
نم هم حسم علم عمم صم حسم حم طم فم لم قسم هم سیم هم

شکل دوّم : م (م دم اسبی) با سه حرکت تمام قلم نوشته میشود . ۱ ۲ ۳

حم هم علیهم حسم طم فم عم سم

با سه حرکتِ تمام قلم نوشته میشود .

ن متّصل در آخرِ کلمه :

با نوک قلم

با تمام قلم

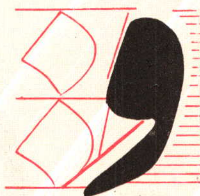
محسن حسن حسین حسن من من طن من ۲

ن متّصل در اوّل و وسط کلمه : به شکل دندانه است و دارای اشکال مختلفی است که در بخش حرف ب گذشت.

فنی نا منم سنا

با سه حرکت نوشته میشود .

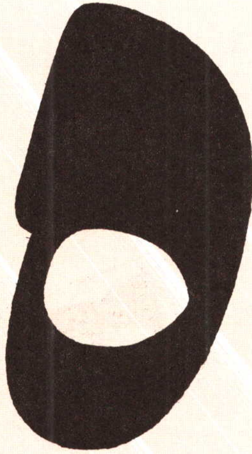
واو متّصل در آخر کلمه :

شکل اوّل : و
مانند واو جداست با این تفاوت که سرِ آن کمی کوچکتر است .

هو مو مو صو معو محو طو طو عو لو علو سو حو لعو
هو مو مولو هو لو مح عو لو علو هو محمو محمو

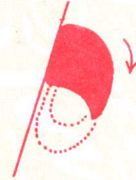
شکل دوّم : ں
خوشنویسان قدیم از این شکل استفاده میکردند و شبیه ق است .

صلو شیو کو
صلوة شیوه کوه

۱ باتمام قلم

۲ بانیم قلم

شکل کلی ه بایل نوشته میشود.

ه متّصل، در اوّل کلمه:

شکل اوّل: هـ

ه ویرگولی،

بانیم قلم و دو حرکت نوشته میشود.

هست سما همه همت هستی سماهو همه سحر هما همه ها هس هی سها طاهر هم هیسم سحاح سگا ها هم سی

این شکل اگر قبل از شیشه قرار بگیرد حرکت دومش بلندتر نوشته میشود.

هسو

مقایسه کنید

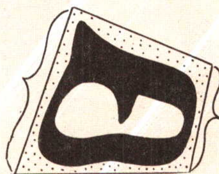
شکل دوّم : « ه ویرگولی بزرگ »

۱ ۲

با تمام قلم و با دو حرکت نوشته میشود .

شکل سوّم : « ه چشم گربه‌ای یا دو چشم »

(۱) با نیم قلم (۲) با ½ قلم (۳) با ½ یا نوک قلم

شکل چهارم : « ه میمی »

۱ ۲

فقط نیمی از حرکت اوّل بیرون میماند .

با تمام قلم و دو حرکت نوشته میشود و کاملاً شبیه میم است .

ه متّصل، در وسط کلمه :

شکل اوّل : «ه هفتی»

با نیم قلم

حرکت دوم با نیم قلم است مگر قبل از راهش سری که با تمام قلم انجام شود .

سها جها مها مهد سهد مهر سهو جهه جها جهد مهی جهر سهد سهلا کهف جهم جهل طها سهر طهر کهر

شکل دوم : «ه چشم گربه ای یا دو چشم»

با نیم قلم ۱

با ½ قلم ۲

با ⅓ یا نوک قلم ۳

کاملاً همانند ه در ابتدای کلمه است .

کهی عهم کهم سهد جهم جها کهر گهر کهم طها هم عهد مهد ها جهم جها مها سها جهه کهی

شکل سوّم : هـ «ه دوچشم ذوصادین» دارندهِ دوصاد است ←

۱ بانیم قلم .
۲ بانوک قلم .
۳ بانیم قلم .
٤ بانیم ، یانوک ، یاتمام قلم .

این قسمت دور ندارد .

دوپارهٔ هـ در یک سطحِ شیب دار به موازات هم قرار میگیرند بگونه ای که با کم و زیاد شدن شیب ، شکل کلّی هـ تغییر میکند .

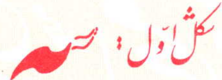
شیب زیاد

شیب کم

هردو نوع مورد استفاده است .

هٔ متّصل در آخر کلمه :

شکل اوّل :

این شکل با دو حرکت و با تمامِ قلم نوشته میشود .

شکل دوّم : (هٔ پرتابی یا لاغر) این شکل با نوکِ قلم یا حرکت تمام قلم به پهلو بصورتِ لاغر و نازک انجام میشود و معمولاً با پرتابِ قلم همراه است .

حرکتِ تمام قلم به پهلو

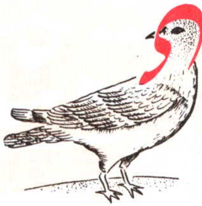

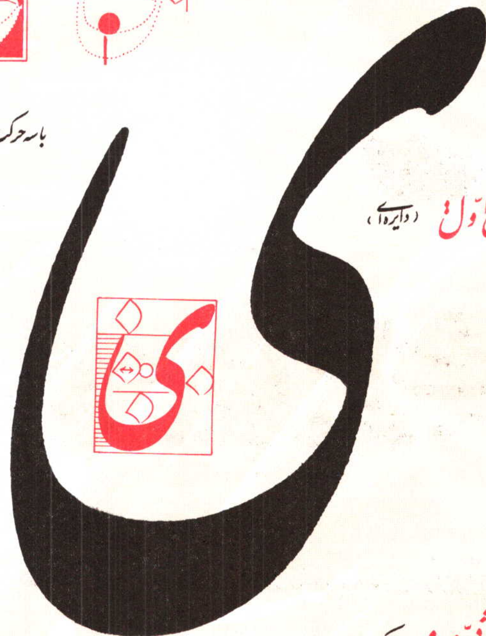
پرتاب قلم

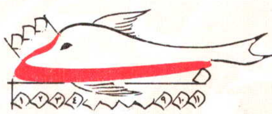
باسه حرکت نوشته میشود که هرسه باتمام قلم هستند .

شکل اوّل : (دایره‌ای)

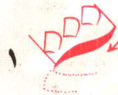

شکل دوّم : (معکوس)

با نیم قلم

با تمام قلم

ی متّصل در آخر کلمه :

شکل اوّل : ی «دایره‌ای» همانند ی جداست .

بی تی ثی نی کی گی لی سی عی صی حی هی

شکل دوّم : ـے «معکوس»

همانند ے جداست با این تفاوت که اندازه اش باید متناسب با اندازه حروفی باشد که به او متصل شده است .

محیے سے طے حمیے ہمصیے

سیحلے بے نگسلکے عے لے

سے علے صبحکھے ہمسے سے

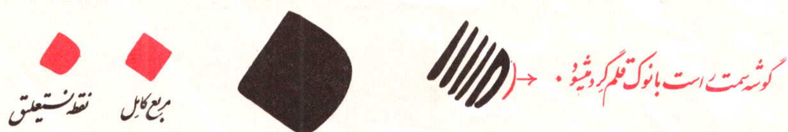
۹ نقطه ۱۳ نقطه ۱۵ نقطه

ی متّصل در اوّل و وسط کلمه : به شکل دندانه است و اشکال مختلفی دارد که در حرفِ ب گذشت . یو بینی یحیی م

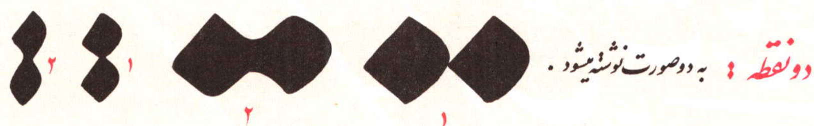

نقطه و نقطه گذاری

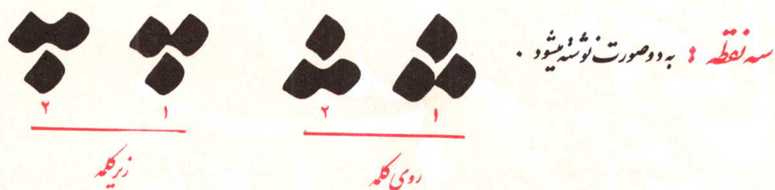
نقطه در هر خطی به شکل خاصی است اما در خط نستعلیق از مربع کامل کوچکتر است و گوشه سمت راست آن گرد است.

دو نقطه : به دو صورت نوشته میشود.

سه نقطه : به دو صورت نوشته میشود.

نقطه واحد اندازه گیری حروف

یکی از موارد کاربرد نقطه همانا اندازه گیری حروف است و در هر خطی حروف آنرا با نقطه همان خط اندازه میگیرند.

فاصله نقطه تا حروف و کلمات :

از آنجا که نقطه ها جزئی از کلمه و سطر محسوب میشوند باید از نظر فاصله در حد معتدل باشند و از حدود دو فاصله یک نقطه نزدیکتر و از حدود فاصله دو نقطه دورتر نباشند .

ت با خ ب

نقطه های اضافی

برای پر کردن فضای خالی میان ستون زیر سین نقطه گذاشت علاوه بر اینکه گذاشتن سه نقطه زیر سین کشیده آن را از سایر کشیده ها ممتاز می کند .

با دوستان مضایقه در عمر و مال نیست .

نقش نقطه در ترکیبات .

نقطه در بعضی ترکیبات علاوه بر زیبا سازی نقش تکمیل کننده ترکیب را نیز بر عهده دارد و فضاهای خالی را شکل میدهد . به ترکیب مقابل توجه کنید .

زگریه مردم چشمم نشسته در خون است

دقت در نقطه گذاری

معمولاً هنرجویان خوشنویسی در نقطه گذاری دقت نمی کنند در حالیکه شکل و مکان نقطه در سطر اهمیت دارد بخصوص نقطه ن که باید کاملاً در وسط باشد .

ن

چگونگی تحریر دندانه‌ها

حروفِ دندانه‌دار : س ش ص ض ب ت ث پ ن یـ

اگر در یک کلمه چند دندانه در پی هم بیاید باید بگونه‌ای تحریر شوند که علاوه بر زیبایی خوانا نیز باشند مثلاً نوشتن کلمه **نبینید** به صورتِ **نبینید** علاوه بر زشتی ناخوانا نیز هست . برای رفع این مشکل دندانهٔ شاخص (گرد) ـسـ وضع شده است که در فواصلِ دندانه‌ها بکار میرود و دندانه‌ها را از هم تفکیک کرده و کلمه را خوانا و زیبا می‌کند . شبیه ممیّز در اعداد ۱۰٫۰۰۰٫۰۰۰

دندانهٔ گرد (شاخص)

نبینید نشستیم نبسینید محسنینیم

دندانهٔ قبل از س ش و ن بزرگ حتماً باید گِرد شود .

شش نشستی ششه کبسه نشستیم حسنش چنین کمین طنین تحمین من منن

دندانهٔ قبل از ب ت ث هم میتواند گِرد باشد و هم غیر گرد .

غلیب غیب جیبت جیبت تثبیت تثبیت

دو دندانه قبل از سایر حروف و قبل از کشیده‌ها نباید گرد شود.

دندانه‌ها باید یکی در میان گرد شوند و هیچگاه دو دندانهٔ گرد یا غیرگرد دنبال هم نمی‌آیند.

اگر فاصلهٔ بین دندانه‌ها یا حرفِ س ش را بکشیم نیاز ما به دندانهٔ گرد برطرف یا کم خواهد شد.

سیب محنینیم نشستیم جنبش گیتی منیبین چنینید

دندانهٔ گرد در بعضی مواقع (بخصوص در تک دندانه‌ها) با تمام قلم نوشته میشود و در این حالت شبیه دال است.

امّا در اکثر مواقع با ۲/۳ یا ۳/۴ قلم نوشته میشود.

سرمشقهای نستعلیق

از آسان به مشکل

چلیپا

یک سطری دو سطری

اســـح درس ســـس ص

اســـح درس ســـس ص

اســـح درس ســـس ص

اســـح درس ســـس ص

اســـح درس ســـس ص

اســـح درس ســـس ص

ص ط ع ف ف ق ک

ص ط ع ف ف ق ک

ص ط ع ف ف ق ک

ص ط ع ف ف ق ک

ص ط ع ف ف ق ک

ص ط ع ف ف ق ک

ک ل م ن و ه ی ے

ک ل م ن و ه ی ے

ک ل م ن و ه ی ے

ک ل م ن و ه ی ے

ک ل م ن و ه ی ے

ک ل م ن و ه ی ے

بنام خداوند جان آفرین

بنام خداوند جان آفرین

بنام خداوند جان آفرین

بنام خداوند جان آفرین

بنام خداوند جان آفرین

بنام خداوند جان آفرین

مایه دولت ادب است

مایه دولت ادب است

مایه دولت ادب است

مایه دولت ادب است

مایه دولت ادب است

مایه دولت ادب است

حکیم سخن در زبان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین

حکیم سخن در زبان آفرین

ز خاک آفریدت خداوند پاک

ز خاک آفریدت خداوند پاک
ز خاک آفریدت خداوند پاک
ز خاک آفریدت خداوند پاک
ز خاک آفریدت خداوند پاک
ز خاک آفریدت خداوند پاک

خداوند بخشنده دستگیر

خداوند بخشنده دستگیر

خداوند بخشنده دستگیر

خداوند بخشنده دستگیر

خداوند بخشنده دستگیر

خداوند بخشنده دستگیر

جور استاد به ز مهر پدر

جور استاد به ز مهر پدر

جور استاد به ز مهر پدر

جور استاد به ز مهر پدر

جور استاد به ز مهر پدر

جور استاد به ز مهر پدر

خردمند مردم هنرپرورند

خردمند مردم هنرپرورند

خردمند مردم هنرپرورند

خوشا نزهت باغ در نوبهار

خوشا نزهت باغ در نوبهار

خوشا نزهت باغ در نوبهار

از خدا جوییم توفیق ادب

از خدا جوییم توفیق ادب

از خدا جوییم توفیق ادب

دل اندر سرای سپنجی مبند

دل اندر سرای سپنجی مبند

دل اندر سرای سپنجی مبند

الهی عاقبت محمود گردان

الهی عاقبت محمود گردان

الهی عاقبت محمود گردان

تکیّه بر دوستی دهر مکن

تکیّه بر دوستی دهر مکن

تکیّه بر دوستی دهر مکن

ز آفتاب مهر او تابنده‌ام

ز آفتاب مهر او تابنده‌ام

ز آفتاب مهر او تابنده‌ام

در محیط عشق او مستغرقم

در محیط عشق او مستغرقم

در محیط عشق او مستغرقم

کسی استاد شد کو داشت استاد

کسی استاد شد کو داشت استاد

کسی استاد شد کو داشت استاد

جواهر به گنجینه داران سپار

جواهر به گنجینه داران سپار

جواهر به گنجینه داران سپار

دل اندر جهان آفرین بند و بس

دل اندر جهان آفرین بند و بس

دل اندر جهان آفرین بند و بس

ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز

ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز

ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز

از کف مده به غفلت عمر گرانبها را

از کف مده به غفلت عمر گرانبها را

از کف مده به غفلت عمر گرانبها را

اباصالح بیا شب را سحر کن

اباصالح بیا شب را سحر کن

اباصالح بیا شب را سحر کن

با کمال احتیاج از خلق استغنا خوشست

با کمال احتیاج از خلق استغنا خوشست

با کمال احتیاج از خلق استغنا خوشست

دعای صبح و آه شب کلید گنج مقصود است

دعای صبح و آه شب کلید گنج مقصود است

دعای صبح و آه شب کلید گنج مقصود است

صباح الخیر زد بلبل کجایی ساقیا برخیز

صباح الخیر زد بلبل کجایی ساقیا برخیز

صباح الخیر زد بلبل کجایی ساقیا برخیز

دو بند زلف تو زنجیر رستگارانند

دو بند زلف تو زنجیر رستگارانند

دو بند زلف تو زنجیر رستگارانند

تواضع سر رفعت افرازدت
تکبّر به خاک اندر اندازدت

تواضع سر رفعت افرازدت
تکبّر به خاک اندر اندازدت

تواضع سر رفعت افرازدت
تکبّر به خاک اندر اندازدت

من بخیال لب تا دیدم دوست گرفتار شدم

چشم بیمار تو را دیدم و بیمار شدم

من بخیال لب تا دیدم دوست گرفتار شدم

چشم بیمار تو را دیدم و بیمار شدم

من بخیال لب تا دیدم دوست گرفتار شدم

چشم بیمار تو را دیدم و بیمار شدم

شیخ اجل سعدی

همه عمر برندارم سر از این خمار مستی
که هنوز من نبودم که تو در دلم نشستی

تو مثل آفتابی که حضور و غیبت افتد
دگران روند و آیند و تو همچنان که هستی

سید مهدی محمودی

هو العلی الاعلی

گه در اسباب بلا قربان شده ام از مصطفی

گه به تیغ بی سر قربان شده ام از علی مرتضی

ز حالات شب معراج داری تا آگهی

حرف از سر که سخن گفتی با علی هر جا

سید محمد ... ۱۳۷۸

نامه تو کلید بستگی‌ها

یاد تو دوای خستگی‌ها

دل الفت با شکنج مشکند

دل می‌شکند شکنج زلفت شب‌ها

ای مرهم دلشکستگی‌ها

بگشا گرهی ز زلف و بنگر

در کار نشاط بستگی‌ها[1]

سید مهدی محمودی

بسم الله الرحمن الرحیم

رب اجعلنی مقیم الصلوة و من ذریتی

رب اجعلنی مقیم الصلوة و من ذریتی ربنا و تقبل دعاء

نماز

تا یکی در محضر حق بی حضور
تا یکی خاموش اندر دریای نور
تا یکی اندر نماز و بی نیاز
تا یکی غرق نیاز و بی نماز

شعر و خط: سید وحیدی [illegible]
۱۳۷۸

مست شو فیض ازل باشد نماز
[illegible] سجده که باشد دلنواز

سیرتت را با کمال [illegible] پاک کن
صورتت را همچنین [illegible] کن

عاشقی کن [illegible]
تا کنی [illegible]

مرکب [illegible] حق را شو سوار
تا گلستان آیدت [illegible]

با عروج [illegible]
گفت [illegible]

مرغ جانم [illegible]
[illegible]

[illegible] دل آگر [illegible]
چون [illegible]

شو غریق [illegible] عرفان [illegible]
[illegible] کن طلب [illegible] ازلی [illegible]

[illegible]
[illegible]

تا یکی اندر نماز و بی نیاز
تا یکی غرق نیاز و بی نماز

تا بگیری [illegible] ز فیض ازل
تا بگیری [illegible] ازل

تا یکی در محضر حق بی حضور
تا یکی خاموش اندر دریای نور